

Öğretim İlke ve Yöntemleri

Editörler:

Tayip DUMAN

Dilşat PEKER ÜNAL

Editörler: Prof. Dr. Tayip DUMAN - Dr. Öğr. Üyesi Dilşat PEKER ÜNAL

ÖĞRETİM İLKE VE YÖNTEMLERİ

ISBN 978-605-241-699-0

DOI 10.14527/9786052416990

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2019, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayineimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindex.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Eylül 2019, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
(0312 394 55 91)

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Eğitim yaşam boyu devam bir süreçtir ve bu sürecin okulda, öğretmen eşliğinde gerçekleşen kısmı öğretim olarak adlandırılır. Eğitim ve öğretim sürecinde öğretmenin yürüteceği dersin alan bilgisi yanında, genel kültür ve öğretmenlik meslek bilgisine de sahip olması gerekmektedir. Meslek bilgisi dersleri öğretmene öğrencileri tanınması, verimli bir öğrenme-öğretme ortamı oluşturması, etkili bir sınıf yönetimi, öğrenilenlerin değerlendirilmesi gibi pek çok konuda katkı sağlar. Öğretim ilke ve yöntemleri dersi de meslek derslerinden birisidir ve öğretim sürecinin nasıl gerçekleştiğini, bu süreçte uyulacak ilkeleri ve uygulanacak yöntem ve teknikleri öğretmen adaylarına kazandırmayı amaçlar.

Yüksek Öğretim Kurulu tarafından hazırlanan “Öğretmen Yetiştirme Yeni Lisans Programları” kapsamında yer alan “Öğretim İlke ve Yöntemleri” dersi için hazırlanan bu kitap; öğretim ilke ve yöntemleriyle ilgili temel kavramları, öğretimle ilgili kuram ve yaklaşımları, model, yaklaşım ve stratejileri, öğretimin ilkelerini, öğretimde hedef ve amaç belirlemeyi, öğretim ve öğrenmede içerik seçimi ve düzenlemesini, öğretim materyalleri hazırlamayı, öğretimin planlanmasını, öğretim yöntem ve tekniklerini, öğrenmede başarının değerlendirilmesini, okulda etkili öğretimi basit ve anlaşılır bir dille, uygulamaya yönelik bol örnekle, web tabanlı içeriklerle ve ek okuma önerileri ile destekleyerek sunmaktadır.

Farklı üniversitelerde öğretim ilke ve yöntemleri dersini veren, öğrencilerden gelen soruları bölüm yazımında göz önünde bulunduran, alanında yetkin, dinamik ve heyecanlı yazar kadrosu tarafından hazırlanan, OR kodlarla izlenebilecek içeriklerle desteklenmiş kitabın öğretmen adaylarına ve hâlen görev yapmakta olan öğretmenlere yararlı olacağı ümit edilmektedir.

Kitabın gelişmesi okuyucuların katkısı ile sağlanacağından, okuduğunuz bölümlerle ilgili görüş ve önerilerinizi bölüm yazarlarına ya da editörlere iletmeniz bizi mutlu edecektir. Bu konudaki katkılarınız için şimdiden teşekkür ediyoruz.

Kitabın hazırlanmasında, bilgilendirici ve yönlendirici yaklaşımları ile kapak tasarımından dizgiye, web sayfalarından basıma kadar her aşamada titiz bir çalışma sergileyen Pegem Akademi çalışanlarına da çok teşekkür ediyoruz.

<https://pegemkampus.com/ogretim-Ilke-ve-yontemleri-17>

Eylül 2019

Prof. Dr. Tayip DUMAN

Dr. Öğrt. Üyesi Dilşat PEKER ÜNAL

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Prof. Dr. Tayip DUMAN - Dr. Öğr. Üyesi Dilşat PEKER ÜNAL

1. BÖLÜM: TEMEL KAVRAMLAR

Dr. Öğr. Üyesi Dilşat PEKER ÜNAL
Yozgat Bozok Üniversitesi

2. BÖLÜM: ÖĞRENME VE ÖĞRETİMLE İLGİLİ KURAMLAR, YAKLAŞIMLAR İLKELER

Dr. Öğr. Üyesi Sanem TABAK
Ordu Üniversitesi

3. BÖLÜM: ÖĞRENME VE ÖĞRETİMLE İLGİLİ MODELLER VE ÖĞRETİM STRATEJİLERİ

Doç. Dr. Fevzi DURSUN
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

4. BÖLÜM: EĞİTİM PROGRAMI TASARIMI, PROGRAM GELİŞTİRMENİN PLANLANMASI VE ÖĞRETİMDE HEDEF BELİRLEME

Dr. Öğr. Üyesi İshak KOZİKOĞLU
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

5. BÖLÜM: İÇERİĞİN SEÇİLMESİ VE DÜZENLENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Koray KASAPOĞLU
Afyon Kocatepe Üniversitesi

6. BÖLÜM: ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Hatice ÇİLSALAR SAGNAK
Yozgat Bozok Üniversitesi

7. BÖLÜM: ÖĞRETİM MATERYALLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Hakkı KONTAŞ
Adıyaman Üniversitesi

8. BÖLÜM: ÖĞRETİMİN PLANLANMASI VE UYGULANMASI

Dr. Öğr. Üyesi Fatih DEMİR
Bayburt Üniversitesi

9. BÖLÜM: OKULDA ETKİLİ ÖĞRETİM

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Fatih KARACABEY
Harran Üniversitesi
Öğr. Gör. Mustafa ÖZDERE
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

**10. BÖLÜM: ÖĞRENMEDE BAŞARI VE SINIF İÇİ ÖĞRENMELERİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Dr. Öğr. Üyesi Filiz EVRAN ACAR
Düzce Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM TEMEL KAVRAMLAR

Giriş.....	2
Öğretim.....	6
Öğrenme	8
Eğitim Programı	9
İlke.....	12
Kuram	17
Strateji	18
Yöntem-Teknik	18
Araç-Gereç	19
Özet	20
Çoktan Seçmeli Değerlendirme Soruları	21
Kaynakça.....	24

2. BÖLÜM ÖĞRENME VE ÖĞRETİMLE İLGİLİ KURAMLAR, YAKLAŞIMLAR VE İLKELER

Giriş.....	28
Davranışçı Öğrenme Kuramları.....	28
Klasik Koşullanma	29
Bağ / Bağlaşımcılık Kuramı	34
Edimsel Koşullanma	35
Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı	39
Gözlem Yoluyla Öğrenme	40
Model Alma Yoluyla Öğrenme.....	42
Sosyal Bilişsel Öğrenmenin Temel Kavramları.....	42
Bilişsel Öğrenme Kuramları	45
Gestalt Kuramı.....	46
Bilgiyi İşleme Kuramı	51
Bellek Türleri.....	53
Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı.....	58
5E Modeli	61
Çoklu Zekâ Kuramı.....	64

Özet	68
Çoktan Seçmeli Değerlendirme Soruları	69
Kaynakça	73

3. BÖLÜM

ÖĞRENME VE ÖĞRETİMLE İLGİLİ MODELLER VE ÖĞRETİM STRATEJİLERİ

Giriş.....	78
Öğrenme ve Öğretimle İlgili Modeller	78
Basamaklı Öğretim Modeli	79
Carroll'ın Okulda Öğrenme Modeli	82
Tam Öğrenme Modeli	83
E-Öğrenme Modeli	85
İşbirliğine Dayalı Öğrenme Modeli	87
Programlı Öğretim Modeli	92
Probleme Dayalı Öğrenme Modeli	94
Proje Tabanlı Öğrenme Modeli	98
Öğretim Stratejileri	102
Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejisi	105
Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi	108
Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi	111
Özet	114
Çoktan Seçmeli Değerlendirme Soruları	117
Kaynakça.....	122

4. BÖLÜM

EĞİTİM PROGRAMI TASARIMI, PROGRAM GELİŞTİRMENİN PLANLANMASI VE ÖĞRETİMDE HEDEF BELİRLEME

Giriş.....	126
Eğitim Programı Tasarımı.....	126
Konu Merkezli Program Tasarım Yaklaşımları.....	127
Öğrenen Merkezli Program Tasarım Yaklaşımları	129
Sorun Merkezli Program Tasarım Yaklaşımları.....	130
Program Geliştirmenin Planlanması	132
Program Geliştirme Çalışma Gruplarının Oluşturulması.....	132
Program Geliştirme Çalışma Planının Hazırlanması.....	134
İhtiyaç Belirleme	136

İhtiyaç Belirleme Yaklaşımları.....	138
İhtiyaç Belirleme Teknikleri.....	140
Öğretimde Hedef Belirleme	143
Hedeflerin Seçiminde Süzgeç Olarak Felsefenin Kullanımı.....	144
Hedeflerin Seçiminde Süzgeç Olarak Eğitim Psikolojisinin Kullanımı	144
Hedeflerin Seçiminde Süzgeç Olarak Eğitim Ekonomisinin Kullanımı	145
Öğretim Hedeflerinin Türleri	145
Öğretim Hedeflerinin Özellikleri ve Hedef Yazma İlkeleri	146
Öğretim Hedeflerinin Aşamalı Sınıflandırılması.....	147
Revize Edilmiş Taksonomide Bilişsel Süreç Boyutlarının Yapısı	155
Revize Edilmiş Taksonomide Bilgi Boyutlarının Yapısı	157
Özet	158
Çoktan Seçmeli Değerlendirme Soruları	160
Kaynakça.....	163

5. BÖLÜM

İÇERİĞİN SEÇİLMESİ VE DÜZENLENMESİ

Giriş.....	169
İçerik (Muhteva).....	171
İçeriğin Seçiminde Göz Önünde Bulundurulması Gereken Ölçütler.....	171
İçeriğin Düzenlenmesinde Göz Önünde Bulundurulması Gereken İlkeler	174
İçeriğin Düzenlenmesinde Kullanılan Stratejiler.....	178
İçerik Düzenleme Yaklaşımları	180
Hedef-İçerik Çizelgesi (Belirtke Tablosu)	188
Ünite Analizi Tablosu	189
Hedef-İçerik ve Zamanlama	191
Özet	191
Çoktan Seçmeli Değerlendirme Soruları	192
Kaynakça.....	195

6. BÖLÜM

ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Giriş.....	200
Yöntem ve Teknik Seçiminde Etkili Olan Faktörler	200
Öğretim Stratejileri	203
Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejisi.....	203
Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi.....	205

Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi	207
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	209
Geleneksel Öğretim Yöntem ve Teknikleri	210
Güncel Öğretim Yöntem ve Teknikleri.....	217
Teknoloji Destekli Öğretim Yöntem ve Teknikleri	227
Özet	230
Çoktan Seçmeli Değerlendirme Soruları	231
Kaynakça.....	234

7. BÖLÜM ÖĞRETİM MATERYALLERİ

Giriş.....	238
Öğretim Materyali.....	238
İletişim Süreci	241
Duyu Organlarının Öğrenmedeki Yeri	243
Öğretim Materyallerinin Sınıflandırılması.....	245
İki Boyutlu Görsel Materyaller.....	245
Üç Boyutlu Görsel Materyaller.....	247
Öğretim Materyallerinin Tasarımı ve Geliştirilmesi	249
Materyal Tasarım İlkeleri	250
Öğretim Materyali Tasarım İlkeleri	251
Özet	256
Çoktan Seçmeli Değerlendirme Soruları	257
Kaynakça.....	260

8. BÖLÜM ÖĞRETİMİN PLANLANMASI VE UYGULANMASI

Giriş.....	264
Plan Hazırlarken Dikkate Alınacak Temel Öğeler.....	264
Öğretim Planlarının Uygulanması.....	269
Öğrencilerin Ön Öğrenmelerini Harekete Geçirme	270
Öğrencileri Kazanımlardan Haberdar Etme.....	270
Öğrencilerin Dikkatini Çekme.....	271
Öğrencileri Güdüleme	271
Gerçek Yaşamla İlişkilendirme.....	271
Uygun Öğretim Strateji, Yöntem ve Tekniklerini Seçme	272
Öğrenmeye Rehberlik Etme.....	272

Öğrencilerle Etkili İletişim Kurma.....	272
Ürün Yanında Süreci de Değerlendirme.....	273
Özet.....	273
Ek 1.....	275
Ek 2.....	277
Ek 3.....	284
Çoktan Seçmeli Değerlendirme Soruları.....	286
Kaynakça.....	289

9. BÖLÜM OKULDA ETKİLİ ÖĞRETİM

Giriş.....	294
Etkililik Kavramı.....	294
Okulda Etkili Öğrenme Nedir?.....	295
Etkili Öğrenmeye İlişkin 3 Model.....	297
Etkili Okul Değerlendirme Modelleri.....	299
Okulda Etkili Öğrenmeyi Ölçme.....	300
Etkili Öğrenme İçin Önemli Noktalar.....	304
Özet.....	310
Çoktan Seçmeli Değerlendirme Soruları.....	312
Kaynakça.....	315

10. BÖLÜM ÖĞRENMEDE BAŞARI VE SINIF İÇİ ÖĞRENMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Giriş.....	318
Sınıf İçi Öğrenmeleri Değerlendirme.....	318
Değerlendirme Türleri.....	319
Biçimlendirici Değerlendirme Stratejileri ve Teknikleri.....	321
Toplam Değerlendirme Stratejileri ve Teknikleri.....	330
Özet.....	339
Çoktan Seçmeli Değerlendirme Soruları.....	341
Kaynakça.....	343

Yazarlar Hakkında.....	347
-------------------------------	------------

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. Geleneksel Öğrenme ve Probleme Dayalı Öğrenmenin Karşılaştırılması	95
Tablo 3.2. Proje Tabanlı Öğrenme ile Geleneksel Öğrenmenin Farkı	99
Tablo 3.3. Öğrenme- Öğretme Stratejileri ve Stilleri	103
Tablo 4.1. Eğitim Programı Tasarım Yaklaşımlarına İlişkin Özellikler	131
Tablo 5.1. Ortaöğretim İngilizce Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)	182
Tablo 5.2. Neumont Bilgisayar Bilimleri Üniversitesi'ndeki Proje Merkezli Programlar	186
Tablo 5.3. "F.6.1. Güneş Sistemi ve Tutulmalar/Dünya ve Evren" Ünitesine Ait Belirtke Tablosu Örneği	189
Tablo 5.4. "F.6.1. Güneş Sistemi ve Tutulmalar/Dünya ve Evren" Ünitesine Ait Ünite Analizi Tablosu Örneği	190
Tablo 5.5. İlkokul 1. Sınıf Müzik Ders Programında Yer Alan Öğrenme Alanları, Kazanım Sayıları İle Önerilen Süreler	191
Tablo 10.1. Biçimlendirici ve Toplam Değerlendirmenin Özellikleri	319
Tablo 10.2. Öğrenci Nitelikleri Örneği	322
Tablo 10.3. Öğrenci Profili Belirleme Örneği	323
Tablo 10.4. ABC Beyin Fırtınası Örneği	324
Tablo 10.5. Başlıca Sanatçılar ve Tarzlarına Yönelik Bir Bellek Matrisi Örneği	325
Tablo 10.6. Değerlendirme Türleri Sınıf İçi Uygulama Önerisi	325
Tablo 10.7. KWL Kartları Örneği	327
Tablo 10.8. Beklenti Kılavuzu Örneği	329
Tablo 10.9. Eşleştirmeli Test Örneği	333
Tablo 10.10. Yazılı Yoklama Soru Örnekleri	335
Tablo 10.11. Dereceli Puanlama Anahtarının Kullanılabileceği Örnekler	337
Tablo 10.12. Araştırma Ödevi İçin Bütüncül Dereceli Puanlama Anahtarı	338
Tablo 10.13. Araştırma Ödevi İçin Analitik Dereceli Puanlama Anahtarı	338

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Pavlov'un Klasik Koşullanma Süreci.....	30
Şekil 2.2. Skinner Kutusu.....	36
Şekil 2.3. Karşılıklı Belirleyicilik Modeli	42
Şekil 2.4. Köhler'in Maymun- Muz Problemi	47
Şekil 2.5. Şekil – Zemin İlişkisi.....	48
Şekil 2.6. Yakınlık	49
Şekil 2.7. Benzerlik.....	49
Şekil 2.8. Süreklilik.....	49
Şekil 2.9. Basitlik.....	49
Şekil 2.10. Tamamlama	50
Şekil 2.11. Bilgiyi İşleme Modeli.....	52
Şekil 2.12. Bilginin Kısa Süreli Bellekten Uzun Süreli Belleğe Aktarılmasında Kullanılan Süreçler	55
Şekil 3.1. Basamaklı Öğretim Modelinin Basamakları.....	80
Şekil 3.2. Carroll'un Okulda Öğrenme Modeli	83
Şekil 3.4. Öğretim Stratejileri.....	105
Şekil 4.1. Eğitim Programı Tasarım Yaklaşımları.....	127
Şekil 4.2. İşlem-Zaman Çizelgesi.....	135
Şekil 4.3. Pert-İşlem Ağı Şeması.....	135
Şekil 4.4. Akış Şeması.....	136
Şekil 5.1. İçerik ile İlgili Bir Ön Örgütleyici Örneği (Kavram Haritası)	170
Şekil 5.2. İnsanın Gelişimi İle İlgili Bir Ön Örgütleyici Örneği.....	179
Şekil 5.3. Doğrusal Yaklaşım Uygun Olarak Hazırlanan Tarih Dersi (10 ve 11. sınıflar) Öğretim Programı Örnek Ünite Başlıkları	180
Şekil 5.5. Spiral (Sarmal) Program Yaklaşımı Temsili Çizim.....	181
Şekil 5.6. Modüler Program	183
Şekil 5.7. Piramit Program Olarak Fen Bilgisi Öğretmenliği Lisans Programı.....	184
Şekil 5.8. Çekirdek Program Olarak Temel Geliştirme Programı.....	185
Şekil 5.9. Disiplinlerarası Bir Program	188
Şekil 7.1 İletişim Süreci.....	241
Şekil 7.2. Edgar Dale'in Yaşantı Konisi	244
Şekil 9.1. Etkili Öğrenme İçin Yüzeysel Analiz Modeli	297
Şekil 9.2 Etkili Öğrenme İçin Psikolojik Analiz Modeli.....	297
Şekil 9.3 Etkili Öğrenme İçin Pedagojik Analiz Modeli.....	298
Şekil 9.4. Okulda Etkili Öğrenme İçin Temel Bir Çerçeve.....	302

1. BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR

Dr. Öğr. Üyesi Dilşat PEKER ÜNAL
Yozgat Bozok Üniversitesi

Bu bölümü çalıştıktan sonra aşağıdaki öğrenme çıktılarına ulaşmanız beklenmektedir:

1. Öğretim ilke ve yöntemleri dersi ile ilgili temel kavramları kendi ifadesi ile açıklar.
2. Öğretim ilke ve yöntemleri dersi ile ilgili temel kavramlar arasındaki farklılıkları belirtir.
3. Öğretim ilkelerini örneklerle açıklar.
4. Öğretmen davranışlarının öğretim ilkelerine uygunluğunu değerlendirir.